



Algemene Bestuursdienst  
*Ministerie van Binnenlandse Zaken en  
Koninkrijksrelaties*

# Stikstofruimte voor de toekomst

Langetermijnverkenning  
stikstofproblematiek: doel,  
integraliteit en regie

Harry Paul  
Mei 2021

**ABDTOPConsult**  
*Dichtbij en onafhankelijk*





## Opdracht

- Hoe kan zorg voor de natuur samengaan met economische ontwikkeling?
- Ontwikkel daartoe een lange termijn perspectief waarbij behoud en herstel van de kwetsbare natuur geborgd is en gezonde economische ontwikkeling mogelijk is voor landbouw, wonen, industrie en mobiliteit.
- Benoem heldere doelen en randvoorwaarden die nodig zijn om de onzekerheid weg te nemen en ontwikkel transitiepaden. Via middellange termijn 2030 naar lange termijn 2050.
- Kijk ook naar andere opgaven op het gebied van klimaat, gezondheid en landschap en de verdeling van de maatschappelijke kosten en baten.
- Bouw voort op structurele aanpak stikstof en Adviescollege Remkes; zie stikstof als vraagstuk, dat maatschappelijk/gezamenlijk moet worden opgelost.



## I Doel

- De huidige impasse is ontstaan, doordat niet is voldaan aan de vereisten van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR); nieuwe aanpak moet daar aan voldoen.
- VHR gaat uit de kwaliteit van de individuele gebieden. In NL betreft het 130 stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden. Van de 52 gerapporteerde habitattypen in Nederland verkeert meer dan de helft (54 procent) in een zeer ongunstige staat van instandhouding.
- Stikstofdepositie boven de kritische depositiewaarde is een bedreiging voor de gunstige staat van instandhouding. Ook andere factoren zijn van belang, zoals versnippering, de hydrologische situatie (negatief effect) en de mogelijkheid tot gebruik van herstelmaatregelen (positief effect).
- Tegengaan van verslechtering is vereiste voor elk gebied.

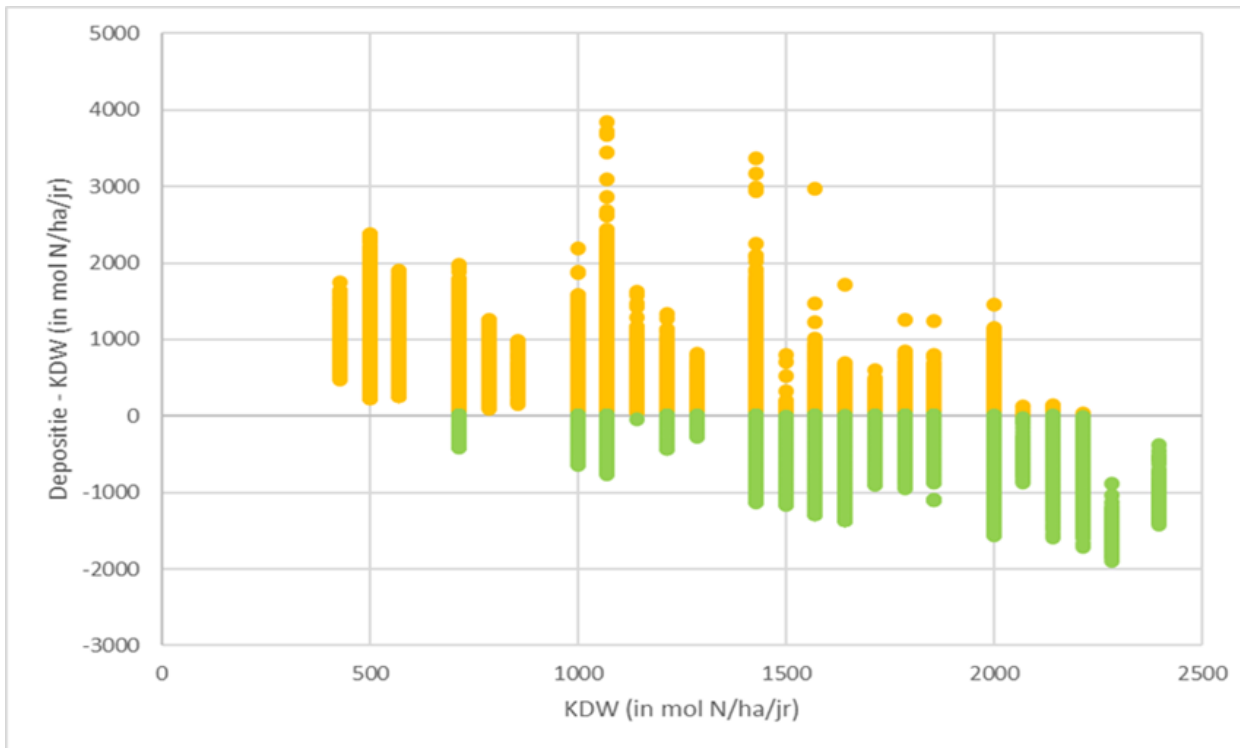


## Opgave

- Op korte termijn forse stappen nodig om verslechtering natuur tegen te gaan.
- Tot die tijd is er alleen ruimte voor economische ontwikkeling via salderen of een ecologische onderbouwing.
- Wat is het doel en welk tempo hoort daarbij?
- Verhouding tussen generiek en gebiedsgericht:
  - te laag generiek, dan onmogelijke opgave voor gebieden met ernstige overschrijding;
  - te hoog generiek, dan 'overkill' voor gebieden met hoge KDW.
- Per gebied kijken wat nodig is en wat mogelijke herstelmaatregelen zijn.

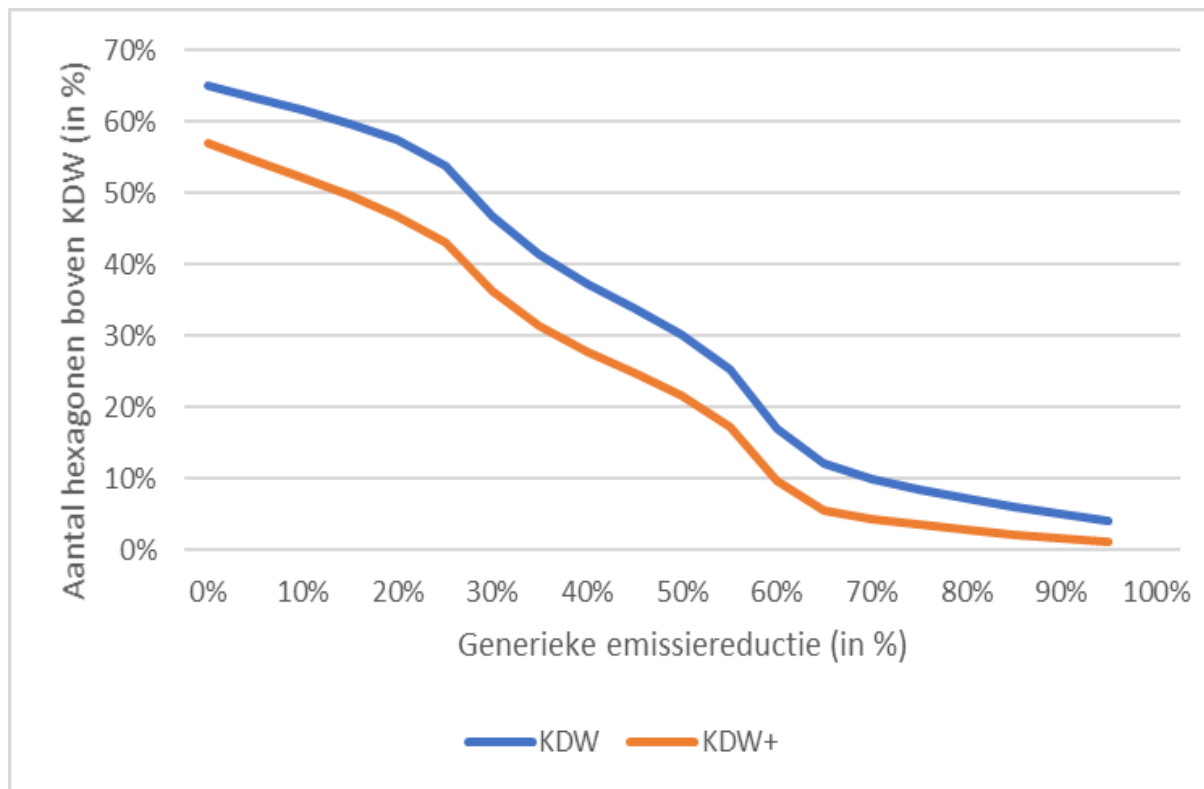


Stikstofdepositie op de verschillende stikstofgevoelige gebieden;  
geel overschrijding KDW, groen geen overschrijding KDW)





Effect van generieke maatregelen op het areaal onder de KDW en KDW+ (met tijdelijke overschrijding meest kwetsbare gebieden).





## Aanbevelingen doel

- Neem het tegengaan van structurele verslechtering van de stikstofgevoelige natuur als minimale wettelijke eis.
- Bepaal per gebied op basis van de ecologische gegevens en de mogelijkheid van herstelmaatregelen de maximale overschrijding die voor beperkte tijd mag worden toegestaan en formuleer (tussen)doelen.
- Bepaal met welke combinatie van generieke en gebiedsgerichte emissiereducties van NOx en NH3 de (tussen)doelen gehaald kunnen worden. Bepaal ook het benodigde reductietempo om verslechtering tegen te gaan.
- Hanteer als tussendoel voor generieke emissiereductie: tenminste 50% met aanvullende gebiedsgerichte reducties, oplopend tot 70% bij ontbreken van aanvullende gebiedsgerichte reducties. Zie pag. 53 rapport.



## Ontwikkeling emissies richting 2050

- Hoe staat het met de ontwikkeling van de stikstofemissies als basis voor de deposities en waar ligt dan de opgave?
- Tot 2030:
  - Stikstofdioxides: daling voorzien, extra impuls via klimaatbeleid; verdere aanpak via enkele sectoren, mobiliteit en industrie. Aanpak grote belasters.
  - Ammoniak: beperkte daling voorzien; lokaal oorzaak van ernstige overbelasting. Met name door de veehouderij. Forse maatregelen nodig.
- Na 2030:
  - Weinig kwantitatieve gegevens;
  - Wel doelen vanuit klimaat: emissieneutraal in 2050;
  - Extra opgave voor veehouderij w.o. lachgas, methaan en CO<sub>2</sub> uit de veenweidegebieden.





## II Integraliteit; brede inzet noodzakelijk (I)

- Ook andere opgaven en publieke waarden moeten geborgd worden bij het maken van de plannen:
  - Klimaat: methaan en lachgas (m.n. na 2030)
  - Gezondheid, lucht- en waterkwaliteit, landschap.
- Externe kosten van stikstof meewegen voor brede maatschappelijke welvaart.
- Europese inzet nodig voor verlaging internationale emissies om doelen te halen, met name voor de natuur in de grensgebieden.
  - Verlaging nationale emissieplafonds
  - Bilaterale afspraken met buurlanden



## II Integraliteit; brede inzet noodzakelijk (II)

- Combinatie van maatregelen nodig: volumemaatregelen, ruimtelijke ingrepen, technische maatregelen, andere manieren van bedrijfsvoering. Per gebied keuzes maken.
- Actualisatieplicht vergunningen voor best beschikbare technieken, aanvullend instrumentarium (Normeren en beprijzen)
- Ontwikkel ook nieuwe vormen van vergoeding voor (eco-)diensten, inclusief goede meetinstrumenten en prestatie-indicatoren.



### III Regie: handelingsperspectief en governance

- Inventariseer de benodigde ontwikkelruimte van de verschillende sectoren en bijbehorende stikstofemissies in een landsdekkend overzicht
- Breng de reductieopgave en de ontwikkelbehoefte bij elkaar; neem de ontwikkelopgave als extra reductieopgave mee.
- Voer daar landelijke regie op en houd rekening met landelijke en regionale prioriteiten.

## Transitie (I)

- Een transitie vraagt veel van alle partijen, meer dan inpassing in gangbare systemen. Een integrale aanpak is daarbij uitgangspunt.
- Zorg voor eenvoudig uitvoerbare regelgeving voor borging van de doelen en voor adequate handhaving.
- Adequate monitoring van de doelbereik is nodig, inclusief bijstelling als dat ecologisch nodig is. Dit vraagt goede informatievoorziening en onderzoek.
- Stimuleer verschillende typen onderzoek:
  - ecologisch
  - technologisch (veel technieken nu nog niet gereed /rendabel)
  - transitiekundig
- Keuzes op middellange termijn zijn bepalend voor de lange termijn (technologische investeringen, afschrijvingstermijn stallen)

## Transitie (II)

- Stikstofruimte voor de toekomst: doel, integraliteit en regie
- Vanuit eindperspectief teruggaan naar heden.
- Grootste opgave ligt op de middellange termijn om op lange termijn het einddoel van gunstige staat van instandhouding binnen bereik te houden.
- Doelen en randvoorwaarden helder neerzetten; ruimte voor invulling
  - eerste indrukken
  - consequenties voor ontwikkeling
- Tijdens transitieproces veel vragen: open dialoog nodig en ruimte voor bespreken en onderzoeken.



# Stikstofruimte voor de toekomst

Langetermijnverkenning stikstofproblematiek:  
doel, integraliteit en regie.

Dank voor uw aandacht